

Вічне сонячне світло!

Засідання музичного салону,
присвячене дню народження
В. А. Моцарта

Ніна СЕМЕНОВА, педагог Краматорської школи-інтернату № 1, Донецька обл.

За моїм глибоким переконанням, Моцарт є найвищою кульмінаційною точкою, якої досягла краса у музиці.

П. Чайковський

Мета: ознайомлення з творчим життям В. А. Моцарта; розвиток духовно-естетичних якостей учнів: емоційної схвильованості, творчої уяви, здатності до співпереживання, естетичної насолоди; уміння порівнювати, аналізувати, оцінювати твори і творчість композиторів; формування духовно збагаченої, культурної людини.

Учитель.

Музикою руки заціловані,
Розтривожена оркестрами душа,
З Моцартом, і з Бахом, і з Бетховеном
Диригент у мандри вируша.
Помах рук — і марево здіймається,
Помах рук — і стогне буревій,
Помах рук — і серце колихається
У колисці щастя і надій.

(Звучить рондо з «Маленької нічної серенади» Моцарта.)

Учитель. Запалить свічки... Лунає музика Моцарта... Прекрасна, вічно молода, зрозуміла всьому світові без перекладів і пояснень. Вона захоплює, зачаровує, поглинає. Музика, в якій всеосяжно і яскраво розкривається невичерпний світ людських почуттів. Музика, в якій живе світло душі великого Моцарта...

Вольфганг Амадей Моцарт... Найгеніальніший композитор людства. «Вічним сонячним світлом у музиці» назвав музиканта російський композитор А. Рубінштейн. Сьогодні ми ознайомимося з життєвим і творчим шляхом музичного генія.

У нашому музичному салоні пролунала сюїта для струнного оркестру, відома під назвою «Маленька нічна серенада», — один із найпопулярніших творів композитора.

• На який музичний твір схожа сюїта? (*Сюїта схожа на прекрасну мініатюрну симфонію.*)

• Яке враження справила на вас музика, якій настрій створила? (*Музика сповнена світлом, ніжністю і м'яким гумором. Цей витончений, граціозний і безмежно мелодійний твір Моцарт написав за велінням душі, вклавши у нього свої найщиріші почуття.*)

• Чи вдалося вам правильно визначити почуття композитора, виражені в музиці понад двісті років тому?

Учень. Моцарт писав цю серенаду, вкладаючи у неї всю свою любов і весь талант, з наміром подарувати її Констанці до п'ятої річниці їх весілля.

Учениця. Серенаду було написано в 1787 році у Відні, де молодий композитор заробляв гроші на життя для своєї сім'ї, створюючи музику на замовлення.

Учитель. Так, так. Щоб відсвяткувати таку важливу подію, Моцарт винайняв у господаря будинку на цей день сад і запросив багато друзів та невеликий оркестр.

Вольфганг диригував маленьким оркестром із таким піднесенням, ніби це була прем'єра однієї з його опер.

Слухаючи, як разносяться у прозорих віденських сутінках чудові звуки серенади, Констанца думала, що кращої музики — легкої, романтичної, сповненої ліризмом і задушевністю — їй ще не доводилося чути. Як дивовижно зумів Вольфганг висловити їй свою вдячність!

Коли прозвучали останні акорди, Констанца вигукнула:

— Вольфгангу, це один із найкращих твоїх творів!

— Наша «Маленька нічна серенада», — ніжно проказав він...

Учитель. Що ви знаєте про творчий шлях композитора?

Учень. 1756 рік. Відень. Маленьке церковне князівство. Зальцбург був у ті часи столицею цього князівства. В цьому невеличкому місті Зальцбургу, розташованому між мальовничими річками, садами й лісами, народився великий музикант.

Учениця. Батько Моцарта, Леопольд Моцарт, був доволі відомим скрипалем, органістом, педагогом і працював придворним музикантом.

Учитель. Унікальний слух, чудова пам'ять і щоденна ретельна робота над собою принесли результати: Вольфганг Моцарт став блискучим піаністом-віртуозом, органістом, диригентом, чудовим імпровізатором.

Учень. Йому було 3 роки, коли він на слух безпомилково відтворює всі п'єски, які вивчає сестра.

Учениця. Йому було 4 роки, коли він із батьком вивчав на клавирі музичні п'єси.

Учень. Йому було 6 років, і він оволодів технікою гри на клавесині. Батько вирушає з дітьми в концертну поїздку. Мюнхен, Відень, Париж, Лондон, Рим... Діти грають у кімнатах вельмож і навіть перед королівською сім'єю.

Учениця. Маленькі ніжки в білих панчохах і черевиках із пряжками кумедно звисали зі стільця, не дістаючи до підлоги. Напудрена перука з косою надавали його круглому обличчю незвичайно серйозного вигляду. Його руки наче літають по клавішах...

Учень. Семирічним хлопчиком він написав перші чотири сонати для скрипки й клавесина.

Учениця. Дванадцятирічний композитор виступає на сцені віденського оперного театру з веселою і жартівливою п'єсою «Удавана простушка».

Учень. Світ аплодував маленькому австрійському хлопчику — «диво-дитині XVIII століття», захоплювався досконалістю, професійністю його музики.

Учитель. Вольфгангу 17 років. Це невисокий, худорлявий юнак із витонченими рисами обличчя. Вираз його рухливого лиця змінний. Великі сірі очі дивляться серйозно й помірковано. Та коли вони запалюються вогнем творчого піднесення, обличчя стає прекрасним...

(Звучить «Колискова» Моцарта)

Учитель. Послухайте «Колискову».

• Який це тип музики? *(Танцювальний.)*

• Музика пов'язана з танцювальністю. А з яким танцем? *(Вальсом.)*

Учитель. Танцювальність, ніжність... Усе, що бачив музикант, перетворювалося на пташиний спів *(музика грає)*, краплини дощу *(музика грає)*...

Свої відчуття дитинства, радощів, весни, пробудження природи молодий композитор передав у «Весняній».

Уявімо. Весна. Вузькою вуличкою йде людина невисокого зросту у каптані та перуці. Це Моцарт. Він радісно усміхається світлу, сонячному промінню, що ласкаво торкається його чола...

А тепер піднімімося і виконаймо пісню «Весняна» радісно, сонячно і весняно.

(Діти співають пісню «Весняна», муз. В. А. Моцарта, сл. Овербека.)

Учитель. Які враження і настрої передає ця пісня? *(Світло, радість, прозорість і легкість.)*

Уявіть, що ви — художники. Яку картину можна намалювати до цього поетичного твору?

(Діти малюють.)

Учитель. Який пейзаж «намалювала» музика?

(Показ малюнків.)

Учитель. Уявіть, що ви — композитори. Опишіть словами, яку музику можна створити за змістом тексту пісні «Весняна», або спробуйте скласти до нього мелодію.

(Діти наводять приклади.)

Учитель. Уявіть, що ви — балетмейстери. Придумайте, як передати рухами пробудження весняної природи, зростання, розквітання, потяг до сонечка. Створіть танцювальні рухи на музику В. А. Моцарта.

(Діти придумують танцювальні рухи, рухи довільні.)

Учитель. Музика може інколи замінити ліки. Від кожної хвороби — свій «музичний рецепт». Найкращим звуковим лікарем визначено музику Моцарта. Вона налаштовує організм на здорову хвилю, знімає втому, заспокоює.

(Звучить хор «А звідки приємний і ніжний той дзвін?» з опери Моцарта «Чарівна флейта».)

Учитель. Геніальний австрійський композитор створив по 600 музичних творів, серед них 17 опер! Остання опера композитора «Чарівна флейта» — яскрава музична казка про мудрість, добро і справедливість.

У цьому творі безліч різноманітних наспівів: мелодійних пісе строгих хоралів, веселих речитативів. Прозоро і чарівно звучить званий моцартівський оркестр — із флейтою, що виконує соло, та дзвіночками.

Послухайте хор. Опишіть характер звучання хору та оркестру.

Учитель. Послухайте оповідання *К Паустовського*. Старий кухар
Одного зимового вечора 1786 року на околиці Відня в маленькому дерев'яному будинку помирав сліпий дідусь — колишній кухар. Разом із кухарем жила його донька Марія, дівчина років вісімнадцяти. Тільки їй добра було в сторожці, що ліжка, лави на кривих ногах, грубий стіл, порцеляновий посуд, і, нарешті, клавесин — єдине багатство Марії.

Клавесин був такий старий, що струни його співали довго і тихо у відповідь на всі навколишні звуки. Кухар, сміючись, називав клавесин «сторожем свого дому»...

— Вийди надвір, — сказав старий, — / попроси першого-ліпшого йти в наш дім. Тобі ніхто не відмовить. Марія довго чекала й прислухалася. Та ось їй здалося, що вздовж муру йде, наспівуючи, чоловік. Вона чинила його і тремтячим голосом передала батькове прохання.

— Гаразд, — мовив чоловік тихо. — Хоч я й не священик, та ходімо.

Вони увійшли в дім. Марія запалила свічку і побачила худорлявого, високого на зріст чоловіка. Він з ще дуже молодий, цей незнайомець. Зовсім по-хлопчачому він гуснув головою, поправив перуку, швидко присунув до ліжка стілець.

— Кажіть! — мовив він. — Може, владою, даною мені не від га, а від мистецтва, якому я служу, я розважу ваші останні тини.

—Я хочу, щоб хтось подбав про Марію.

—Я зроблю це. А ще чого хочете?

Тоді старий несподівано всміхнувся й голосно сказав:

—Я хотів би ще раз побачити Марту такою, якою зустрів за молоду. Побачити сонце і цей сад, коли він зацвіте весною. Але це не важливо, добродію. Не гнівайтеся мене за нерозумні слова...

—Добре, — сказав незнайомець підійшов до клавесина...

І враз переливний дзвін розсипся сторожкою, мовби розкотися на підлозі сотні кришталевих 'юк.

—Слухайте, — сказав незнайомець. — Слухайте і дивіться.

Він заграв... Його чоло вражало блідістю, а в потемнілих очах визвало проміння від свічки.

Клавесин співав на повний голос уперше за багато років. Він заповнив своїми звуками не тільки сторожку, а й увесь сад...

—Я бачу! — сказав старий і вівся на ліжку. — Я бачу день, ш зустрівся з Мартою. Це було мку, в горах. Небо мінилося проїв, мов синє скло, і Марта сміялася. Сміялася, — повторив він, прислухаючись до відгуку струн.

Незнайомець грав і дивився в темряву за вікном.

—А тепер, — запитав він, — ви щось бачите?

Старий мовчав, прислухаючись.

—Невже ви не бачите, — швидко сказав незнайомець, продовжуючи грати, — як чорна ніч стає синьою, а потім блакитною, і тепле світло вже падає звідкільсясь зверху, і на старих гілках ваших дерев уже розквітають білі квіти?..

Ви бачите: перший промінь упав на мур, нагрів його, і над ним струмує пара... А небо зводиться все вище, стає ще синішим, ще прекраснішим, і зграї птахів уже летять на північ над нашим старим Віднем.

—Я бачу це! — вигукнув старий.

Тихо скринула педаль, і клавесин заспівав урочисто, нібито й не він, а сотні радісних голосів.

—Ні, добродію, — сказала Марія. — Це яблуні розквітли за одну тільки ніч.

—Так, — відповів незнайомець, — це яблуні, тільки в них дуже великі пелюстки.

...Холодне повітря дмухнуло в кімнату... Незнайомець перестав грати. Він сидів біля клавесина нерухомо, мов зачарований своєю власною музикою.

Старий, задихаючись, мовив:

—Я бачив усе так виразно, як багато років тому. Але я не хотів би померти, не дізнавшись вашого імені. Як звати вас?

—Мене звати Вольфганг Амадей Моцарт, — відповів незнайомець.

Марія відступила від ліжка і низько, майже торкаючись коліном підлоги, схилилася перед великим музикантом.

Зоря займалася за вікнами, і в її світлі пламенів сад, сяючи квітами мокрого снігу.

- Про що йдеться в оповіданні?
- Як композитор виконав останнє бажання старого кухаря?
- Які картини намалювала музика Моцарта? Знайдіть у тексті описи звучання клавесина.
- Що могло надихнути письменника на створення оповідання «Старий кухар»? (Відповіді дітей.)

Учитель. Березень 1789 року... Лунає симфонія Гайдна. Прекрасну італійську арію виконує оперна примадонна. Потім на сцені з'являється добре всім відома невисока постать Моцарта. Він займає місце за фортепіано. За знаком Моцарта починають скрипки і віолончелі. Суворі акорди лунають трагічно. Починається Концерт для фортепіано з оркестром (ре мінор)...

Ось лунають останні ноти... Зал аплодує. Моцарт грає на біс. Лунає Фантазія до мінор...

Учениця. Тяжким видався 1791 рік. Ще більше, ніж раніше, Моцарт страждав від безгрошів'я. Дружина Констанца очікувала дитину і тяжко хворіла.

Учень. Одного разу, коли Вольфганг виходив із дому, його перестрів незнайомиць. Високий чоловік подивився на нього суворим поглядом і спитав:

— Ви — пан Моцарт?

— Гак, — Вольфганга неприємно вразила зовнішність незнайомця, його суворість наганяла страху. — Що вам потрібно?

— Чи могли б ви написати реквієм?

— Для кого?

— Ім'я має залишитися невідомим.

«Неймовірно! Може, ця людина — посланець самого диявола?» — подумав Моцарт.

— Це має бути меса за померлим. — Вигляд у незнайомця став зовсім злісним.

— Реквієм має створюватися у повній таємниці. Жодна людина не має нічого знати.

Ученийя. Замовлення це пригнічувало його і сповнювало заборонним страхом. Він відчував себе втягнутим у боротьбу між світлом і темрявою. Іноді йому здавалося, що він створює реквієм для самого себе.

(Звучить «Лакрімоза» з «Реквієму» Моцарта)

Учитель. Знаменитий «Реквієм» — останній твір В. А. Моцарта – став вершиною творчості композитора, найяскравішим втіленням його чутливої, тремтливої, але мужньої душі.

Реквієм став духовним заповітом славетного музиканта. У ньому – сердечна молитва, глибокі душевні страждання і гіркий біль прощання з рідними, світом, життям.

Учениця. Окремої могили для Моцарта так і не приготували. 7 грудня тіло Моцарта було поховано в загальній могилі, де ховали бідних, жебраків і злочинців.

Учень. Смерть композитора стала початком його великого безсмертя.

Учитель. Якщо жива музика Моцарта, то живий і він... Лунає музика славетного композитора... І благословляється світ...